

ЕКОНОМСКИ ИНСТИТУТ
ECONOMICS INSTITUTE

1947

BANCA INTESA

Друштво аграрних економиста Србије
Serbian Association of Agricultural Economists

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM

HRANA ZA EVROPU

INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE

Subotica, 17-19. oktobar 2013.

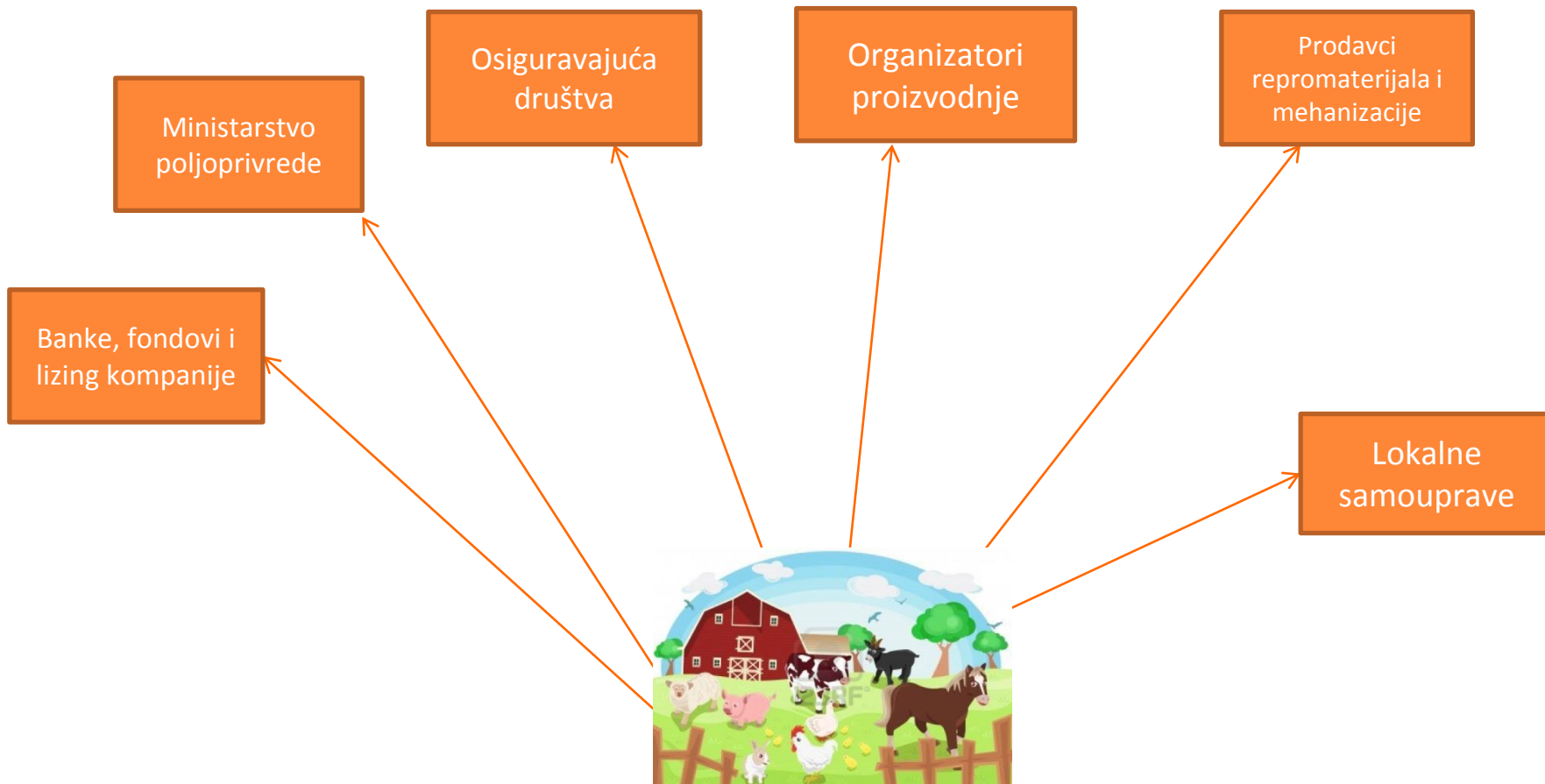
PANEL 5: FINANSIRANJE AGROPRIVREDE

Tema izlaganja: Poljoprivredno gazdinstvo u procesu obezbeđivanja izvora finansiranja

Đorđe Radulović, Banca Intesa AD Beograd

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

**Poljoprivredno gazdinstvo
u procesu obezbeđivanja izvora finansiranja**

FINANSIRANJE POLJOPRIVREDNIH GAZDINSTAVA

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Registrovana poljoprivredna gazdinstva

- **STANJE, PROBLEMI I MOGUĆA REŠENJA:**

- Registrovano je preko 600.000 gazdinstava – između 250.000 i 300.000 gazdinstava su komercijalna gazdinstva, ostalo su nekomercijalna, staračka i druga „neaktivna“ gazdinstva
- Prema podacima iz Kreditnog biroa oko 40.000 gazdinstva koristi kredite sa ostatkom duga od nešto preko 30 MLRD dinara

- **POSLEDNJI POPIS I POREĐENJA SA EU:**

- **SRBIJA**

- prosečna farma u Srbiji koristi oko 4.5 hektara poljoprivrednog zemljišta, poseduje 1 traktor, gaji jedno goveče, četiri svinje, tri ovce, 26 komada živine i jedno pčelinje društvo (izvor B92)
- Nema jasne strategije razvoja agrara za budući period
- Trenutno, Srbija koristi samo dve komponente IPA (Instrument for Pre-Accession) pomoći za pristup a nakon odobravanja statusa zemlje kandidata, moći će da koristi IPARD komponentu (ruralni razvoj).

- Ispod 3% budžeta je namenjeno poljoprivredi

- **EVROPSKA UNIJA**

- Prosečna farma u EU obrađuje oko 21 hektar poljoprivrednog zemljišta
- EU poseban akcenat daje obezbeđenju kvalitetne hrane
- EU je u potpunosti definisana briga o malim farmerima
- 40% budžeta EU je namenjeno poljoprivredi
- U EU su već spremne mere koje će odgovoriti na buduće izazove po pitanju klimatskih promena i obezbedjenja dovoljno energenata, a koji utiču na proizvodnju hrane

Registrovana poljoprivredna gazdinstva

- **STANJE, PROBLEMI I MOGUĆA REŠENJA:**
- **Nije napravljen planirani i željeni pomak:**
- MALO GAZDINSTVO › SREDNJE GAZDINSTVO
- SREDNJE GAZDINSTVO › VELIKO GAZDINSTVO
- Gazdinstva su i dalje „**negde između**“ fizičkih i pravnih lica, ali je to i dalje neodređena i nedovoljno precizno definisana kategorija
- Banke „**ne vide**“ **gazdinstva** kao ozbiljne i ravnopravne klijente
- Gazdinstva **su i dalje najurednije platiše** i „najmanja briga“ banaka koje se ozbiljno bave finansiranjem ovog segmenta klijenata
- **Samo nekoliko banaka se bavi kreditiranjem poljoprivrede** (godišnje se isplati max 150 MIO EUR poljoprivrednih kredita, a procena je da su potrebe finansiranja obrtnih i osnovnih sredstava u jednoj godini oko 1.5 MLRD EUR)
- **Izostaje podrška Ministarstva poljoprivrede** (u 2012 i 2013)
- **Ne koriste se** mogućnosti povlačenja sredstava iz fondova EU
- **Zaduživanje „na paritet“ je sve nepovoljnije** zbog neizvesnih prinosa, cena i dr.
- **Udruživanje i zadrugarstvo kao perspektiva** je i dalje prilično usporen proces
- **Osnivanje poljoprivredne komore** na nivou države, ali i po regionima, opštinama je neophodno
- **Klasteri** su jedno od potrebnih rešenja i pravaca kretanja naših poljoprivrednika
- **Standardizacija** u proizvodnji hrane mora biti podržana sa svih nivoa, zbog nastupa na tržištima EU, ali i zbog konkurentnosti, kada se liberalizuje naše tržište

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Banke, fondovi, lizing kompanije i druge finansijske organizacije

- **PROBLEMI:**
- **Nerazumevanje suštine poljoprivredne delatnosti**
 - U Srbiji ima veoma malo „agro-bankara“, što uzrokuje često nerazumevanje segmenta
 - Neusklađeni su rokovi otplate sa rokovima priliva sredstava
 - Neadekvatno se odobravaju grejs periodi u otplati, što poskupljuje kredit, a nema efekta
 - Nejednak tretman sa ostalim klijentima u banci
 - Dislociranost ekspozitura banaka u odnosu na ruralne sredine
- **Nepovoljne kamatne stope**
 - Zbog kreditnog rejtinga Srbije, banke nude kredite koji su daleko iznad marži koje se mogu ostvariti u poljoprivrednoj proizvodnji
 - Gazdinstva su često klasifikovana kao visokorizični klijenti, zbog toga što se veliki deo prihoda ne odvija preko računa, što utiče i na kamate ovim klijentima
 - Nepostojanje povoljnih kreditnih linija za finansiranje projekata u poljoprivredi
- **Zaduživanje u Evrima**
 - Nestabilnost kursa
 - Većina poljoprivrednih proizvoda se prodaje u dinarima, a dugoročna finansiranja se odobravaju u kreditima vezanim za Evro
 - Inputi se finansiraju u dinarima
- **Nejasna regulativa oko pojma „Registrovano poljoprivredno gazdinstvo**
 - Problem oko prijavljivanja radnika zaposlenih na gazdinstvu
 - Gazdinstvo je Fizičko lice ili Pravno lice?

Kreditno obezbeđenje

- Problem je obezbediti adekvatnog jemca
- Hipoteke na objektima u ruralnim područjima su često neprihvatljivo obezbeđenje
- Veoma veliki deo poljoprivrednog zemljišta je već opterećen hipotekama

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Banke, fondovi, lizing kompanije i druge finansijske organizacije

- **REŠENJE I PREPORUKE:**
- **Nerazumevanje suštine poljoprivredne delatnosti**
 - Edukacijom zaposlenih, uvođenjem raznih agro-vodiča, može se uticati na racionalnije odlučivanje u smislu odobrenih rokova, dospeća rata tokom godine, dužina i korisnosti grejs perioda itd.
 - Zbog profita koji donose bankama, izjednačiti tretman RPG sa preduzetnicima i fizičkim licima i drugim klijentima, tako što će se i poljoprivrednicima ponuditi svi drugi proizvodi – kartice, dozvoljeni minus, revolving krediti i dr.
 - Otvoriti šaltere u područjima gde postoji veliki broj gazdinstava
- **Nepovoljne kamatne stope**
 - U odnosu na kreditnu istoriju klijenata, kao i visinu tzv. „loših plasmana u ovom segmentu“, trebalo bi izvršiti reklasifikaciju ovih potraživanja
 - Banke treba da obezbede što više povoljnih kreditnih linija za investicije u najvažniju privrednu granu Srbije u ovom trenutku
- **Zaduživanje u Evrima**
 - Obezbediti što duže rokove za finansiranje u dinarima
 - Liberalizovati tržište i omogućiti finansiranje inputa, ali i prodaju poljoprivrednih proizvoda u dinarima, ali i Evrima
- **Nejasna regulativa oko pojma „Registrovano poljoprivredno gazdinstvo“**
 - Zakonskim regulativama obezbediti jasnost pojma „poljoprivredno gazdinstvo“, pogotovo za gazdinstva koja su u sistemu PDV-a i ne razlikuju se mnogo od preduzetnika

Kreditno obezbeđenje

- Lojalnim i urednim klijentima ponuditi finansiranje bez dodatnog obezbeđenja
- Okvirnim obezbeđenjem, omogućiti da se sa jednom uspostavljenom hipotekom, može realizovati više kredita
- Uvesti nove instrumente obezbeđenja: robni zapisi, predžetveno finansiranje itd.

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

- **PROBLEMI**
- **AGRARNA POLITIKA**
 - Prekinuti konstantni diskontinuitet agrarne politike resornog Ministarstva, donošenjem jasne strategije poljoprivrednog razvoja, globalno za celu Srbiju, ali i lokalno u odnosu na prioritete i različitosti regiona
- **SUBVENCIONISANI KREDITI**
 - U većem delu 2012 i u 2013. godini, izostali su subvencionisani krediti, što je za rezultat donelo zaduživanje poljoprivrednika po nepovoljnijim uslovima, a time se utiče i na konačnu cenu proizvodnje i poljoprivrednih proizvoda
 - U prethodnim godinama, realizacija subvencionisanih kredita je počinjala po završetku prolećnih radova, što nije bilo smisleno za većinu poljoprivrednika koji su ulaganja imali u periodu mart-maj
- **SUBVENCije**
 - Rokovi i datumi kada se isplaćuju subvencije poljoprivrednicima nisu jasni i precizni, pa tako poljoprivredna gazdinstva ne mogu da računaju na ova sredstva, kao potencijalne izvore finansija, nego se zadužuju na drugi način, a subvencije im se isplaćuju kada im ta sredstva, za konkretna ulaganja više nisu potrebna

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede

- **REŠENJA I PREPORUKE**
- **SUBVENCIONISANI KREDITI**
 - U 2014. godini su neophodni subvencionisani krediti poljoprivrednicima
 - Potrebno je što ranije objaviti Uredbu o subvencionisanim kreditima
 - Ministarstvo poljoprivrede treba da komunicira sa bankama i udruženjima poljoprivrednika, najoptimalnije modele finansiranja gazdinstava
 - Krediti moraju biti namenski, a maksimalan iznos kredita za obrtna sredstva može da bude fiksiran na nižu vrednost, kako bi se obezbedilo kreditiranje što većeg broja poljoprivrednika, povoljnim subvencionisanim kreditima
- **SUBVENCije**
 - Preciziranjem datuma, ili perioda kada će se isplatiti subvencije, omogućilo bi se raspolaganje tim sredstima unapred – moguće i kao potencijalnom obezbeđenju kredita kod banaka

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Osiguravajuća društva

- **PROBLEMI**
- **OSIGURANJE U POLJOPRIVREDI**
 - Nepostojanje sveobuhvatnih modela osiguranja koji bi pokrili većinu rizika u poljoprivredi (suša, grad, poplava, prinosi, bolest stoke, drugi rizici)
 - Cena premije osiguranja u poljoprivredi poskupljuje poljoprivrednu proizvodnju
 - Samo nekoliko osiguravajućih društava se bavi osiguranjem poljoprivrede
 - Cena kasko osiguranja mehanizacije je veoma visoka i nepovoljna za poljoprivrednike
 - Cena osiguranja od osnovnih rizika – loma, krađe i požara je veoma nepovoljna za poljoprivrednike

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Osiguravajuća društva

- **REŠENJA I PREPORUKE**
- **OSIGURANJE U POLJOPRIVREDI**
 - Proširiti lepezu rizika koji se pokrivaju osiguranjem u poljoprivredi
 - Sa bankama osmisliti povoljnije kredite sa uključenim obaveznim osiguranjem proizvodnje, kao dodatnim obezbeđenjem
 - Sniziti cenu premije osiguranja u poljoprivredi, na obostrano prihvatljiv nivo
 - Pokušati sa sniženjem premije kasko osiguranja mehanizacije
 - Pokušati sa sniženjem premije osiguranja od osnovnih rizika – loma, krađe i požara je veoma nepovoljna za poljoprivrednike

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Organizatori proizvodnje

- **PROBLEMI**
- **Ugovaranje u pariterima**, nepovoljnim i nesigurnim za poljoprivrednike, u smislu neizvenosti očekivanih prinosa, ali i cena poljoprivrednih proizvoda u kampanji žetve i prodaje
- Ugovaranje plaćanja na odloženo „**u evrima**“, zbog neizvesnosti visine kursa evra na završetku sezone, ali i zbog prodaje poljoprivrednih proizvoda u dinarima
- **Problemi sa naplatom** koji uzrokuju problem likvidnosti organizatora proizvodnje, a time i problem nabavke repromaterijala za narednu godinu

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Organizatori proizvodnje

- **REŠENJA I PREPORUKE**
- **Ugovoriti sa bankama i fondovima finansiranje obrtnih sredstava, uz subvenciju dela kamatne stope od strane organizatora**
- **Na ovaj način se omogućuju sledeće korisnosti:**
 - Novac za prodat repromaterijal se prihoduje odmah,
 - Organizatori mogu da planiraju svoje finansije i da ne brinu za sopstvenu likvidnost,
 - Subvencija kamate se može vršiti iz rabata koji bi se inače odobravao za avansne uplate,
 - Poljoprivrednici bi se zaduživali u dinarima i ne bi zavisli od promene kursa,
 - Prodaja na paritet gubi na atraktivnosti, zbog povoljnog i izvesnog aranžmana za sve strane u poslu.

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Prodavci repromaterijala i mehanizacije

- **PROBLEMI**
- Nepovoljna prodaja repromaterijala „na odloženo“, u smislu cene i vezivanja za evro
- Često visoke marže uzrokuju visoku cenu repromaterijala, što utiče na maržu i cene poljoprivrednih proizvoda
- Mehanizacija se prodaje „na odloženo“ u nekim dilerskim kućama, što može da dovede do problema sa naplatom i loše likvidnosti, kao i gomilanja vraćene mehanizacije, po „buy back“ ugovorima koji se potpisuju, kao instrumenti obezbeđenja ovakvih aranžmana

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Organizatori proizvodnje

- **REŠENJA I PREPORUKE**
- **Subvencijom dela kamate, može se omogućiti jefinije finansiranje nabavke repromaterijala, u dinarima**
- **Subvencijom dela kamate, može se omogućiti jeftinije finansiranje kupovine poljoprivredne mehanizacije**
- **Nižim maržama, može se uticati na povećanje tražnje i potrošnje, a samim tim i na nešto nižu cenu finalnih poljoprivrednih proizvoda**
- **Ako se kreditiranjem bave institucije koje su za to i registrovane (banke, lizing, fondovi), izbegava se mogućnost problema sa likvidnošću, kao i drugih problema kod nenaplativosti potraživanja**

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Lokalne samouprave

- **PROBLEMI**
- Nedovoljna sredstva u agrarnim budžetima
- Većina lokalnih samouprava nema jasnu strategiju za ruralni i poljoprivredni razvoj
- U većini lokalnih samouprava ne postoje Agencije ili Službe koje bi se bavile poljoprivrednicima

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Lokalne samouprave

- **REŠENJA I PREPORUKE**
- Jasno definisati strategiju ruralnog razvoja, u saradnji sa nezavisnim ekspertskim grupama, za šta je moguće obezbediti eksterno finansiranje
- U budžetima odrediti dovoljna sredstva za finansiranje i podršku poljoprivredi
- U zavisnosti od lokalnih potreba, odrediti modele finansiranja (voćnjaci, navodnjavanje, stočarstvo itd).
- Sa bankama uspostaviti modele finansiranja nabavke obrtnih sredstava, po subvencionisanim uslovima – učešćem u delu kamate, ili u obezbeđenju dela izvora finansiranja
- Osnovati Agencije i Savetodavne službe, čiji će glavni zadatak biti sagledavanje potreba lokalnih poljoprivrednika, rešavanje njihovih problema, ali i sprovođenje agrarne politike za to područje

TREĆI POLJOPRIVREDNI FORUM
HRANA ZA EVROPU
INVESTIRAJMO U AGROPRIVREDU SRBIJE
Subotica, 17-19. oktobar 2013.

Hvala na pažnji